

" ...

II- İTİRAZIN GERKEÇESİ :

İtiraz yoluna başvuran Mahkemenin konuya ilişkin açıklamalarının yer aldığı 28.11.1988 günlü ara kararında, davacı vekilin 10.8.1988 günlü dilekçesinde belirtilen nedenler dayanak yapılmak suretiyle "... 2098 sayılı ve 3395 sayılı kanunlarla kabul edilen sistem ile Milli Savunma Bakanlığı işyerlerinde çalışanlar ile aynı şartlarda çalışan azotlu gübre sanayii kolundaki işçiler arasında inandırıcı ve makul gerekçelerle açıklanması mümkün olmayan bir ayırım yapılmıştır.

Aynı şartlarda hatta daha ağır şartlarda çalışmasına rağmen her iş kolundaki işçiler ek birinci maddede bu iş kolu sayılmadığı için itibari hizmet süresinden yararlanamamaktadırlar, bu da Anayasanın 10. Maddesinde açıklanan eşitlik ilkesine ve Sosyal Hukuk ilkesine aykırı düşmektedir.

Bu durum karşısında Mahkememiz söz konusu cümleleri Anayasanın 10. Maddesine ve Cumhuriyetin niteliklerini belirten Anayasanın 2. Maddesinde yazılı Sosyal hukuk Devleti ilkesine aykırı bulmuştur.

Açıklanan gerekçe uyarınca davacı vekilinin Anayasaya aykırılığı iddiası Mahkememizce ciddi bulunarak ve eksiklikler giderilerek söz konusu cümlelerin iptali için dosyanın Anayasa Mahkemesine gönderilmesine karar verildi." Denilerek söz konusu dilekçenin sonuç kısmında belirlendiği biçimde 3395 sayılı yasa'nın 13. Maddesinin "Sigortalılar" başlığı altındaki birinci sütununda yer alan II., III. ve IV. Bentlerin Anayasa'nın 2. Ve 10. Maddelerine aykırı olduğundan söz edilerek iptali istenmiştir.

İtiraz yoluna başvuran Mahkemenin, içerdiği Anayasaya aykırılık savlarını ciddi bulduğu davacı vekilinin 10.8.1988 günlü dilekçesinde, "Aykırılık Gerekçesi", "Sonuç ve İstem" başlıkları altında aynen; "... AYKIRILIK GEREKÇESİ : 1. Sosyal Güvenlik Hukukunun, aynı koşullara sahip şahıslara eşit bir biçimde uygulanması, bu hukuk dalının temel ilkelerindendir. (Y.10. H.D. 10/5/1983, 1909/2488, YKD.,1983, S.1768).

Oysa, 2098 sayılı ve 3395 sayılı Yasalarla kabul edilen sistem nedeni ile örneğin: gaz maskesi ile çalışmayı gerektiren Milli Savunma Bakanlığı işyerlerinde çalışanlar ile aynı koşullarda çalışan Azotlu Gübre sanayii işkoluna mensup işçiler arasında anlamsız, makul gerekçelerle açıklanması mümkün olmayan bir ayırım yapılmaktadır. Zira aynı koşullarda, hatta daha ağır koşullarda çalışmasına rağmen Harb-İş kolu mensubu işçi, sırf Ek 1. Madde'de bu işkolu sayılmadığı için, itibari hizmet süresi uygulamasının dışında kalmaktadır.

Böyle bir uygulamaya meydan veren yasa hükmünün Anayasaya ve Anayasanın 10. Maddesinde ifadesini bulan eşitlik ilkesine ve yukarıda açıkladığımız Sosyal Sigortalar Hukuku ilkelerine aykırı olduğu aşikârdır.

2. Bazı işçilere itibari hizmet süresi tanınmasının iki gerekçesi olabilir. Bunlardan birincisi özendirme, diğeri ise çalışma gücü ve hayat süresini alabildiğine kısaltan ağır ve yıpratıcı işlerde çalışanların bu özel durumlarına göre özel emeklilik yaşı saptamak, erken yıprananlara erken dinlenme olanağı sağlamaktır.

2098 ve 3395 sayılı Yasalar hangi gerekçeye ağırlık vermiş olurlarsa olsunlar, aynı koşullarda çalışan işçiler arasında, çalıştıkları işkolları yönünden ayırım yapmaları ile bir anlam taşımamaktadırlar. Şayet özendirme gerekçesi ağırlıkta ise, neden özendirme açısından, Savunma Sanayii Sektörünün, Şeker Sanayi işkolundan daha az önemli sayıldığını anlamak, Basın-iş sektörünün, neden Demir-Çelik işkolundan daha önemli sayılması gerektiğini açıklamak mümkün değildir.

Kaldı ki 2098 ve 3395 sayılı Yasalarda amaç, özendirmeden çok, çalışma gücünü hızla azaltan ve ömrü kısaltan ağır, tehlikeli ve yıpratıcı işlerde çalışanlara nispeten daha rahat işlerde çalışanlara nazaran özel himaye sağlamaktadır. Her iki Yasanın gerekçesinde bu amaca ağırlık verildiği görülmektedir. Amaç özel himaye sağlamak olunca eşitsizlik daha da çarpıcı bir hale gelmektedir.

3. Yasa gerekçeleri incelendiğinde, özellikle 2098 sayılı Yasanın gerekçesinde Sosyal Sigortalar Hukuku ilkelerine aykırı düşüncelerle hareket edildiği anlaşılmaktadır.

Örneğin, 2098 sayılı Yasanın gerekçesinde; "kontakt anahtarını kapatan şoför, kazmasını bırakan işçi için, dinlenme istirahat çekilme imkanı vardır. Fakat, gazetenin fikir işçisi, toplumda duyduğu, düşündüğü, gördüğü için... mesleğin bu sürekliliğine, durmazlığına mukabil bir de gerilimi vardır ki fiziki ve ruhi çöküntülere sebep olduğu tıbbi deneylerle sabittir." denilmektedir.

Sorun dinlenme fırsatı bulmak ya da bulmamak sorunu değildir.

Gün boyunca zehirli gazların etkisi altında kalan ya da jet bakım atölyesinde yüksek gürültüye ve sarsıntıya maruz kalan işçinin, bu iş özellikleri nedeni ile bünyesinde meydana gelen tahribatın uyumak ya da istirahat etmekle geçip geçmeyeceğidir. Bu tahribatın uyumakla geçmeyeceği de açıktır.

3395 sayılı Yasanın gerekçesinde ise işkolu ölçütünü haklı göstermeyen bir gerekçeye yer verilmektedir. "Sosyal Güvenlik sistemlerinde, itibari süresi ve fiili hizmet zammı gibi uygulamalara, vücudu yıpratıcı, dolayısı ile çalışma gücünü ve hayat süresini azaltıcı işyerlerinde, çeşitli tehlikelere açık olarak çalışanlar için yer verilmektedir."Sosyal Güvenlik sistemlerinde, itibari hizmet süresi ve fiili hizmet zammı gibi uygulamalara, vücudu yıpratıcı, dolayısı ile çalışma gücünü ve hayat süresini azaltıcı işyerlerinde, çeşitli tehlikelere açık olarak çalışanlar için yer verilmektedir.."

2098 sayılı Yasanın gerekçesinde ayrıca 3395 sayılı Yasanın gerekçesinde yapıldığı gibi, Anayasanın eşitlik ilkesine ve hak hakkaniyet öğelerine yollama yapılmakta, ancak eşitlik sağlamak amacıyla çıkartılan yasa başka ve daha büyük eşitsizliklere yol açmaktadır.

Sözkonusu ağır ve yıpratıcı işlerde fiziki, ruhi ve fizyolojik bakımlardan insan sağlığını olumsuz yönde etkileyen şartlar altında çalışanların tümünün itibari hizmet süresinden yararlandırılmaları, gerek Anayasanın eşitlik ilkeleri ve gerekse sosyal Güvenliğin temel prensiplerine uygun düşeceği için zorunlu görülmektedir.

Böyle bir gerekçeden sonra, itibari hizmet süresinden yararlandırılacakların işkolu itibariyle belirlenmesi, gerekçeye aykırı olduğu gibi, bu gerekçede haklı olarak zikredilen eşitlik ilkesi ve sosyal güvenlik hukukunun temel prensiplerine aykırıdır.

Nitekim itibari hizmet süresi uygulamasına işkolu açısından sınırlama getirilmesinin yarattığı, adaletsizlik, 3395 sayılı Yasanın TBMM'deki müzakereleri sırasında hissedilmiş, Milletvekilleri yasa maddesine çeşitli işkollarının eklenmesini önermişlerdir (Ek: TBMM Tutanak Dergisi, S.208 vd.)

Oysa itibari hizmet süresi uygulamasında eşitsizliği önlemenin yolu Ek 1. Madde'de sayılan işkolları sayısını arttırmak değil, işkolu şartını tamamen kaldırıp, itibari hizmet süresinden yararlandırılacak işçileri, maruz kaldıkları yıpratıcı, yaşam süresini ve çalışma gücünü azaltan hizmet yerleri itibariyle belirlemektir.

4. Anayasa Mahkemesi çeşitli kararlarında Anayasada yer alan eşitlik ilkesini uygulamıştır.

Örneğin : 19.4.1966 gün ve 1966/1-21 sayılı kararda (Anayasa Mahkemesi Dergisi, 1967, Sayı:4, 148 vd) "Kanun önünde eşitlik ilkesi, bir temel kural olarak T.C. Anayasasının 12. Maddesinde yer almıştır. Tarih boyunca toplum hayatlarında çok ağır basan etkenlerden olmaları dolayısıyla dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayırımlarının eşitsizliğe yol açmıyacağı, başka ülkelerin Anayasa ve insan hakları belgelerinde olduğu gibi burada da özellikle kesin bir dille belirtilmektedir....

köyde oturan çiftçileri zor alımdan bağışık tutan ve onlara bir ek para cezası verilmesi ile yetinilmesini öngören hüküm, Anayasanın bu maddesi ile karşılaştırılıp ölçüye vurulduktan aykırılık hemen kendini gösterir. İnceleme konusu hüküm, köylerde oturan çiftçileri ceza bakımından, belediye sınırları içinde oturanlarınkine eşit olmayan haklardan yararlandırmakta, imtiyazlı zümre durumuna getirmektedir." Açıklamasına yer verilmektedir.

Keza 25/2/1975 gün ve 1973/38, 1975/23 sayılı kararda (Anayasa Mahkemesi Dergisi 1976, Sayı: 13, S. 260): "... Sosyal Hukuk Devleti güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak gerçek eşitliği yani sosyal adaleti ve böylece toplumsal dengeyi sağlamakla yükümlü devlet demektir. Çağdaş uygar görüşe ve Anayasanın temel yapı ve felsefesine göre, gerçek Hukuk Devleti ancak toplumsal Devlet anlayışı içinde ise bir anlam kazanır. Hukuk Devletinin amaç edindiği (Kişiliğin Korunması) toplumdu sosyal güvenliğin ve sosyal adaletin sağlanması yolu ile gerçekleştirilebilir...", "... özetlenecek olursa Üniversite öğreniminin paralı olması Anayasa hükümleri ile bağdaşmamakta, mali durumu iyi ve kötü öğrenciler arasında eşitsizlik yaratmakta, fırsat eşitliği ilkesini ortadan kaldırmaktadır..." denilmektedir.

Anayasa Mahkemesi bu iki kararı ile, eşitlik ilkesini dar anlamı ile değil, geniş anlamı ile uygulamakta, Prof. Dr. Bülent Nuri ESEN'in Anayasa Mahkemesine Göre Türk Anayasa Hukuku Anlayışı isimli eserinin (Ankara 1966) 69. Sayfasında tanımladığı eşitlik ilkesini gerçekleştirmektedir.

Prof.Dr. Bülent Nuri ESEN bu eserinde eşitlik ilkesini şöyle tanımlamaktadır:

"... klasik manada eşitlik, kanun önünde eşitliktir. Yalnız 1961 Anayasası bir başka eşitliği daha ortaya koymuştur. 41. Maddenin 1. Fıkrasında bunun ifadesini görüyoruz... Bu hükme göre ferdin fiilen eşitliğini mümkün kılacak iktisadi ve sosyal şartların sağlanması gerekmektedir. Sosyal adalet fikri bu gelişmeyi işaret eder."

Bir başka kararında Anayasa Mahkemesi (23/5/1972 gün, 2/28, Anayasa Mahkemesi Dergisi, Cilt: 10,S.406) eşitlik ilksini olumsuz yönden tanımlamış ve "... Anayasanın 12.

Maddesindeki yasa önünde eşitlik ilkesi ancak birbirine benzeyen durumlarda ya da kurallardaki aykırılığı haklı kılan bir gerekçe bulunmayan hallerde çiğnenmiş olabileceği gibi, yasaların genelliği ve dolayısı ile de Anayasanın 2. Maddesindeki Hukuk Devleti ilkesine dayanılması yalnızca benzer durumlarda benzer yararların düzenlenmesinde söz konusu olabilir." Hükmünü vermiştir. (Benzer karar için Bkz. 18/11/1980, 20/57, R.G. 18/1/1981).

Olayımızda ise bu kararlarda belirtilenin aksine, benzer çıkarların farklı düzenlenmesi söz konusudur ve farklı bu düzenlemenin makul bir gerekçesi, haklı ve adil bir dayanağı yoktur.

Bu kararlarda işlenen görüşlerin ışığı altında, konumuzu oluşturan Ek 1. Madde ele alındığında, yapay ışık altında çalışan ya da fazla gürültü-ihlizaz yapan makinalarla çalışan işçiler mensup oldukları işkolu yönünden yaratılan farklılığın makul bir gerekçesi olamaz diye düşünmek mümkündür.

Şimdi burada Anayasa Mahkemesinin, iptal yoluyla yasa kapsamını genişletmeyeceğine dair kararları, özellikle 21/10/1963 gün ve 963 /172-244 sayılı kararı (Anayasa Mahkemesi Dergisi, Sayı: 1, Sayfa: 439) üzerinde durmak gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesi, 3008 sayılı İş Kanununun uygulama sınırlarını belirleyen maddesinin iptali istemiyle açılan davada, "... halbuki Anayasa Mahkemesinden ancak Anayasaya aykırı olan bir kanun hükmünün, uygulama alanında kaldırılmasını sağlamak için iptal kararı istenebilir, yoksa bir hükmün uygulama alanının genişletilmesi amacı ile değiştirilmesini sağlamak için iptali istenemez. Zira bu yolda bir istemde, söz konusu hükmün iptal değil daha geniş bir alana yayılmak sureti ile uygulamada kalması amacı bulunmaktadır ki..." gerekçesi ile iptal isteminin reddine karar vermiştir.

Olayımızda bu davadaki olayın özellikleri yoktur. Biz Ek 1. Maddenin tümünün değil sadece işkoluna ilişkin bölümlerinin iptalini talep etmekteyiz. Bu iptal, yasanın düzenlenme biçiminden kaynaklanan adaletsiz ve Anayasaya aykırı bir durumu ortadan kaldıracaktır. Maddenin işkoluna ilişkin hükümlerinin iptali halinde, sol tarafta yer alan ve hizmetin geçtiği yer belirlemesi yürürlükte kalacak ve böylece eşitsizlik ve adaletsizlik giderilmiş olacaktır.

Sonuç ve İstem : 1 .Davamızda uygulanması gereken madde 506 sayılı yasaya 2098 sayılı yasayla eklenen ve 3395 sayılı yasayla değiştirilen Ek 1. Maddedir.

II. Maddenin işkollarını belirleyen cümleleri olan :

"II. Basım ve gazetecilik işyerlerinde 1475 sayılı kanun ve değişikliklerine göre çalışan sigortalılar."

"III. Gemi adamları, gemi ateşçileri, kömürcüler, dalgıçlar."

"IV. Azotlu gübre ve şeker sanayiinde, fabrika, atölye, havuz ve depolarda, trafo binalarında çalışanlar." Cümleleri Anayasamızın 10. Maddesinde kabul edilen ilkelere aykırıdır.

III. Kısaca açıklamaya çalıştığımız bu nedenlerle Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki 2949 sayılı Kanunun 28. Maddesi gereğince, konunun, itiraz yolu ile Anayasa Mahkemesine sunulmasını ve bu yolla maddenin Anayasaya aykırı

Esas Sayısı : 1988/52
Karar Sayısı : 1989/19

cümlelerinin iptalinin sağlanmasına karar verilmesini saygılarımla arz ve talep ederim." denilmektedir."